

SCHRIFTELIJKE VRAAG

nr. 587
van **JORIS NACHTERGAELE**
datum: 24 april 2020

aan **ZUHAL DEMIR**

VLAAMS MINISTER VAN JUSTITIE EN HANDHAVING, OMGEVING, ENERGIE EN TOERISME

Vervuiling Boven-Schelde door Franse suikerraffinaderij - Opvolging

Midden april 2020 lekte in het Franse Thun-Saint-Martin ongeveer 100.000 m³ afvalwater uit een bassin van een suikerraffinaderij in de Schelde. Het afvalwater bestond vooral uit bietenpulp, wat ervoor zorgde dat het zuurstofniveau in de Schelde tot 0 werd herleid in het gebied stroomafwaarts. Dit heeft een nefaste invloed op de vissenpopulatie in de Schelde aangezien de levende organismen uiteraard zuurstof nodig hebben.

De Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) ondernam meteen actie aangezien deze vervuiling vooral in het stroomgebied van de Schelde en haar zijarmen in Oudenaarde en Avelgem tot desastreuze gevolgen zou kunnen leiden voor het milieu. Er werden zuurstofmeters en beluchters geplaatst om de problematiek te monitoren en in te grijpen indien nodig.

In een antwoord op mijn actuele vraag van 12 februari 2020 rond de vervuiling van de Schelde op Waals grondgebied stelde de minister dat er vanuit Vlaanderen sterk zal worden ingezet op de waterkwaliteit van de Schelde via o.a. de lopende besprekingen van het stroomgebiedbeheerplan 2022-2027 en via bilaterale contacten binnen de Internationale Scheldec commissie.

1. Hoe, wanneer en door wie werd de VMM gealarmeerd over dit lek?
2. Kan de minister een oplijsting maken van alle maatregelen die door de VMM zijn genomen om de gevolgen van deze vervuiling op Frans grondgebied voor de natuur te verzachten?

Graag per maatregel ook (een raming van) de kostprijs voor de Vlaamse overheid.

3. Hoe schat de minister de impact in op de vissenpopulatie en de waterkwaliteit in de Schelde op korte en lange termijn van deze zware milieuvervuiling? Zullen hier op korte en lange termijn extra maatregelen nodig zijn?
4. Welke acties werden er reeds vanuit de VMM genomen om de kostprijs van deze maatregelen (gedeeltelijk) te recupereren bij de verantwoordelijken en de Franse overheid?
5. Welke impact had deze vervuiling op Waals grondgebied en welke acties werden door de Waalse collega van de minister genomen om de vissenpopulatie en de vervuiling van de Schelde op Waals grondgebied veilig te stellen?
6. Welke maatregelen zullen er worden genomen via de lopende besprekingen van het stroomgebiedbeheerplan 2022-2027 en de Vlaamse deelname in de Internationale Scheldec commissie naar aanleiding van dit voorval?

ANTWOORD

op vraag nr. 587 van 24 april 2020

van **JORIS NACHTERGAELE**

1. Op 16 april 2020 werd het meldpunt Milieu-incidenten van de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) via e-mail verwittigd door de visserijbioloog van het Agentschap Natuur en Bos (ANB) dat er verontrustende berichten binnenkwamen over een lozing en vissterfte in de omgeving van Cambrai, Frankrijk. Vanuit Frankrijk is nooit een waarschuwing gekomen. Op 18 april kwam een wetenschappelijke bevestiging van deze verontreiniging via de meetgegevens van Wallonië aan de Franse grens.
2. Volgende maatregelen werden door VMM ingezet:
 - Twee beluchters werden ingezet incl. generator. De Zwalm werd nauwlettend in het oog gehouden en gebruikt als bypass voor de vissen.
 - Vijf multiparametersondes werden ingezet om de zuurstof twee weken lang volcontinu te volgen tussen Spiere en Terneuzen.
 - Op 11 locaties werden vanaf 22/04/2020 tot en met 28/04/2020 schepstalen genomen voor analyse van extra parameters zoals chemische zuurstofvraag en extra veldmetingen.
 - Adviesverlening en realtime info van de sondes werd ter beschikking gesteld via de VMM-website en waterinfo.be.
 - Aangepast waterbeheer in Maarkebeek en vooral de Zwalm.

Het is nog niet mogelijk om hier een volledige kostenraming van te maken, temeer daar de meetsondes momenteel nog operationeel zijn en er nog stalen genomen worden. De kostenraming van de VMM zal vooral bestaan uit de inspanningen van monsternemers, labo, gebiedsbeheerders, rattenvangers en communicatie.

3. Volgens de visserijbioloog van ANB is ongeveer 95% van het visbestand in Vlaanderen gered. Er is voornamelijk sterfte geweest in Spiere en in het Spierekanaal. Daar kunnen echter ook vissen uit Wallonië bij zijn die stroomafwaarts weg zijn gevluht voor de verontreiniging, en in het Spierekanaal zullen er allicht ook residente vissen voor het kanaal zelf zijn gesneuveld. Aangezien er zo'n groot percentage van het visbestand gered is, en het paaiseizoen voor de meeste vissoorten nog moet beginnen, schat de bioloog in dat tegen dit najaar of uiterlijk eind voorjaar 2021 het visbestand op natuurlijke wijze weer helemaal op peil is gekomen.

In opdracht van ANB Visserijfonds wordt op regelmatige basis grootschalig visonderzoek in de Boven-Schelde uitgevoerd. De meest recente bemonsteringen dateren van 2018 en kunnen dienen als referentietoestand. In het najaar 2020 of voorjaar 2021, afhankelijk van de evolutie van het coronavirus, plant het ANB Visserijfonds een extra visonderzoek zodat daaruit een objectieve vergelijking kan gemaakt worden. De Vlaamse Waterweg en ANB Visserijfonds werken gezamenlijk aan het realiseren van vrije vismigratie doorheen het ganse Vlaamse traject van de Boven-Schelde en tussen de Beneden- en Boven-Schelde. Dit maakt een spoedig natuurlijk herstel van visbestanden in de Boven-Schelde mogelijk en geeft ook meer kansen aan zeldzame trekvissoorten die opgenomen zijn in Bijlage II van de Habitatrichtlijn, zoals de reeds aanwezige rivierprik en de opkomende nieuwe trekvissoorten zoals zeeprik en elft, en aandachtsoorten als de Europese paling.

De Vlaamse Waterweg N.V., ANB Visserijfonds, het INBO en het Waterbouwkundig Labo werken samen aan een doordachte oplossing voor het vismigratieknelpunt te Merelbeke en hiervoor zal dit jaar nog de omgevingsvergunning worden aangevraagd. Hiervoor werden bovendien subsidies vanuit Europa verkregen (Grant Agreement Seine Schelde Vlaanderen). Ook ter hoogte van de stuwsuis in Kerkhove werd recent een vispassage gebouwd, die binnenkort zal worden opengesteld. Verder worden de reeds aanwezige vispassages in de Boven-Schelde ter hoogte van Asper en Oudenaarde verder geoptimaliseerd waardoor de verwachting is dat tegen eind 2022 of begin 2023 er vrije vismigratie mogelijk is in het volledige traject van de Beneden- en Boven-Schelde in Vlaanderen.

4. Naast VMM maakten ook De Vlaamse Waterweg, ANB en het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) talrijke kosten om de impact van de verontreiniging zoveel mogelijk te beperken met inzet van mensen en materiaal. Dergelijke kosten kunnen op basis van het aansprakelijkheidsrecht teruggevorderd worden van de veroorzakers van de schade, ook al gaat het om een Frans bedrijf. Maatregelen tot herstel kunnen eveneens teruggevorderd worden. De milieuschaderegeling, die in Vlaanderen vervat zit in titel XV van het Decreet Algemene Bepalingen Milieubeleid, maar ook het gewone aansprakelijkheidsrecht biedt daarvoor de nodige aanknopingspunten. Daarnaast wordt ook onderzocht of en hoe de Franse overheid medeaansprakelijk kan worden gesteld.
5. De impact op Waals grondgebied wordt ingeschat op ruim 99% mortaliteit, wellicht zelfs 99,8%. Echter, via vismigratie en natuurlijke verspreiding en uitbreiding van vissen vanuit Vlaanderen in stroomopwaartse richting verwachten Waalse visbiologen een natuurlijk herstel binnen drie jaar.

De Service Public de Wallonie (SPW) bezorgde ons het volgende overzicht van acties die in Wallonië genomen zijn in het kader van dit incident:

- Op 20 april rond 11 uur werd door het station Bléharies sur l'Escaut aan de Franse grens, een waarschuwing gegeven dat het een gehalte aan opgeloste zuurstof van bijna nul detecteerde. De stationsresultaten werden regelmatig aan de VMM doorgegeven. De VMM communiceerde ook haar eigen metingen van opgeloste zuurstof op de Schelde.
- De waarneming van vissterfte zette de crisissituatie op gang. Op dat moment was de vervuiling voornamelijk t.h.v. Doornik/Antoing. De metingen die de volgende dagen werden uitgevoerd, lieten een toename van de zuurstofvoorziening aan de Franse grens zien, maar een duidelijke daling aan de Vlaamse grens bij Hérinnes, een bewijs van de voortgang van de vervuiling.
- Het oppervlaktewater werd met verschillende pompen en beluchters van zuurstof voorzien. Er werden zoveel mogelijk nog levende vissen gevangen en vervolgens weer vrijgelaten in niet-vervuilde zones.
- Het pompen van de sluis op de Schelde werd stilgelegd om het peil van de Schelde niet te verhogen.
- De Internationale Scheldecommissie (ISC) werd op 20 april bevraagd waarom de informatie niet werd doorgegeven aan de stroomafwaartse landen/regio's.
- Een telefonisch contact vond plaats op 22 april met de directeur van de suikerraffinaderij van TEREOS in Thun-St-Martin. Hij legde uit dat de dam van hun bezinktank met waswater van bieten was doorgebroken.
- Op 23 april vertoonde de Bléharies-sonde een herstel van de normale waarden van de concentratie opgeloste zuurstof. De sonde te Hérinnes toonde een concentratie die nog altijd bijna nul was.
- SPW-agenten werkten mee aan de redding van vis in Vlaanderen.
- Dode vissen werden verzameld. Sommige dode vissen zijn naar de bodem van de rivier gezonken, maar komen terug naar boven tijdens ontbinding. Ze worden geleidelijk opgeruimd.

- Afgezien van de vissterfte, werd alle aquatische fauna aangetast (weekdieren, insecten,...), was er een impact op de flora die echter niet kwantificeerbaar is in dit stadium, een geur van verrotting verspreidde zich op sommige plaatsen en vogels riskeerden voedseltekort (insecten/vissen).
 - De SPW heeft contact opgenomen met de Franse diensten, maar tot 28 april was er nog niets doorgestuurd (geen rapport, notulen of analytisch resultaat,...). Als gevolg hiervan werd op 24 april een verzoek om informatie aan Frankrijk ingediend via de APS-dienst (hoofdwaarschuwingspost voor Wallonië in het kader van de ISC), tot dusver (situatie 28 april) zonder succes.
 - De SPW heeft in het kader van deze zaak contact met de procureur des Konings te Charleroi. Ze onderzoeken de juridische mogelijkheden om een juridische procedure tegen TEREOS in te leiden.
 - Wateranalyses (fysico-chemie en pesticiden gekoppeld aan bietenteelt) zijn uitgevoerd. Andere analyses zijn nog lopend met de bedoeling de historiek van de vervuiling te traceren.
 - Voor de sectie milieu- en natuurbescherming wordt een rapport opgesteld.
 - Er worden bijkomende veldonderzoeken uitgevoerd om de impact op de biologie verder in kaart te brengen (sterfte en effecten op andere soorten dan vissen).
 - Wallonië consolideert de gegevens waarover het beschikt om de oorzaak en gevolg-link in het kader van deze vervuiling vast te stellen.
6. Het WASS (Waarschuwing- en Alarmsysteem voor de Schelde) werd ontwikkeld binnen de ISC en wordt gebruikt om bij een calamiteuze verontreiniging met een mogelijke (gewest)grensoverschrijdende impact de stroomafwaartse partijen tijdig te waarschuwen. Het is aan de lokale autoriteit om te beoordelen of de vervuiling een grensoverschrijdende impact kan hebben en/of lokaal reeds is opgelost. De verschillende delegaties zijn naar aanleiding van dit incident reeds gewezen op de verplichtingen en de te volgen procedures rond het melden van dergelijke incidenten. Dit systeem wordt eveneens gebruikt in de Internationale Maascommissie (IMC). Op het volgende delegatieleidersoverleg (juni 2020) en op de volgende gezamenlijke IMC-ISC jaarlijkse workshop m.b.t. calamiteuze verontreinigingen (momenteel voorzien voor 22 september 2020), zal dit nogmaals benadrukt worden. De Vlaamse delegatie zal eveneens vragen dat de Franse delegatie op het volgende delegatieleidersoverleg een uitgebreide toelichting geeft over dit incident m.i.v. een analyse waarom de procedures van het WASS niet gevolgd werden.